



Večletni program Alpske konvencije

2011–2016

9.3.2011



ALPINE CONVENTION

Permanent Secretariat of the Alpine Convention

info@alpconv.org

www.alpconv.org

Uvod

Prihodnji razvoj alpskega območja mora potekati uravnovešeno in trajnostno, saj je le tako mogoče dolgoročno ohraniti in izboljšati kakovost življenja prebivalstva, krajino in naravo. To je temeljna izjava Alpske konvencije, skupne pogodbe osmih alpskih držav.

Cilji Alpske konvencije in njenih protokolov so izraz širokega soglasja, ki ne zaobsega le pogodbenic, temveč tudi opazovalke in poleg tega širok spekter organizacij in omrežij.

Naloga Večletnega programa dela je opredelitev okvira za udejanjanje skupnih ukrepov za daljše obdobje. Ta okrepljena tematska usmeritev ukrepov omogoča pomembne sinergije in dovoljuje nadaljnji razvoj ciljev Alpske konvencije.

Alpske države izražajo z Večletnim programom dela Alpske konvencije svoje prepričanje, da je

možno današnje izzive v alpskem območju, kot so ohranitev biotske raznovrstnosti, usmerjevanje tranzitnega prometa ali zavarovanje kvalificiranih delovnih mest in storitev v splošnem interesu, učinkovito prevladati le še s celostnim transnacionalno usklajenim pristopom.

Alpska konferenca je sprejela ta Večletni program dela v marcu leta 2011 in vabi vse zainteresirane deležnike, da zavzamejo aktivno vlogo pri udejanjanju ciljev Večletnega programa dela.

Ozadje

Tematska usmeritev dosedanjega večletnega programa dela je bila zelo široko zastavljena. Ukrepi Alpske konvencije naj bi se v letih 2005–2010 osredotočali na naslednje ključne vsebine:

- mobilnost, dostopnost in tranzitni promet
- družba, kultura, identiteta (Unescova deklaracija)
- turizem, prosti čas, šport
- narava, kmetijstvo in gozdarstvo, kulturne krajine (Platforma za naravne nesreče), zavarovana območja, poročila o stanju v Alpah

Strukture sodelovanja v Alpski konvenciji so v tem obdobju stalno širili in krepili. Tematske delovne skupine in platforme lahko danes pokažejo zanimive in konkretne rezultate sodelovanja v vsealpskem območju, ki vplivajo na sedanji in prihodnji razvoj v alpskem prostoru. Sodelovanju v teh delovnih telesih gre zahvala, da potekajo različni ukrepi v alpskem prostoru danes v tesnem čezmejnem in transnacionalnem usklajevanju. Na te uspehe se je potrebno navezati tudi v prihodnje na temelju novega Večletnega programa dela. Leta bi moral predstavljati za to primerno osnovo.



Splošni cilji

Od Večletnega programa dela 2011–2016 pričakujejo deležniki Alpske konvencije močnejšo strateško usmerjenost njenih ukrepov. Na 43. seji Stalnega odbora 17. junija 2010 so se pogodbenice strinjale, da je za učinkovito udejanjanje ciljev Alpske konvencije in za maksimiranje učinkov vsealpskega sodelovanja potrebno opredeliti strateške prioritete.

S sprejetjem tega Večletnega programa dela potrjujejo pogodbenice potrebo po okrepljeni strateški usmerjenosti, po opredelitvi realnih ciljev ter po priporočilu in udejanjanju konkretnih in merljivih ukrepov za prihodnje petletno obdobje vsealpskega sodelovanja (2011 – 2016).

Alpsko območje ni avtarkična tvorba. Na najrazličnejše načine je povezano z okolišnjo Evropo in z vsem svetom. Kot druge regije je soočeno z izzivi globaliziranega sveta. Sem sodijo mednarodna ekonomska konkurenca, posledice podnebnih sprememb, sprememba demografske strukture, oskrba z energijo, upravljanje z vodami in dostop do prometnih poti. Vlade, ustanove, gospodarstvo in drugi nosilci interesov, ki so povezani z alpskim območjem, so poklicani, da najdejo v sodelovanju za te izzive ustrezne odgovore. S pristopom, ki sprejema skupne izzive in išče usklajene rešitve, bi morala v prihodnje alpska solidarnost priti še močnejše do izraza.

Strateške funkcije alpskega območja bi morali navzven še jasneje prikazati. Le tako bodo v mednarodnem okolju prisluhnili specifičnim interesom in potrebam alpskega območja. Aktivnejše sodelovanje alpskih držav ustvarja temelj za skupen nastop navzven. K temu sodelovanju sodi tudi presoja novih orodij, kot na primer vzpostavitev makroregije Alpe.

Poleg tega bi bilo potrebno okrepiti zunanjepolitični angažma Alp, s tem da se aktivno oblikuje tudi partnerstva z drugimi gorskimi območji.

Delo Alpske konvencije bi se moralo nanašati le na tista področja delovanja, pri katerih lahko s svojimi možnostmi in pristojnostmi neposredno vpliva na razvoj v alpskem območju. Sočasno se morajo vsa delovna telesa in inštitucije Alpske konvencije identificirati s programom dela, soglašati s predlaganimi cilji ter končno te cilje in ustrezne ukrepe predstaviti tudi navzven.



Pet prednostnih področij delovanja

Različni razvoji in procesi bodo v naslednjih letih na različne načine vplivali na socialno-ekonomski in ekološki sistem Alp. Pri tem gre večinoma za kompleksne dinamike, ki zadevajo številna področja delovanja. Njihove vzroke in posledice bi bilo potrebno pri konkretnem načrtovanju in udejanjanju ukrepov ustrezno upoštevati s celostnim pristopom. Za alpsko območje bo izziv v tem, da prepoznamo te nove okvirne pogoje kot priložnost za zavarovanje in trajnostni razvoj hribovskega območja in udejanjimo ustrezne ukrepe.

Do leta 2016 bi se ukrepi Konvencije morali nanašati na naslednjih pet medsektorskih tematskih področij:

- demografske spremembe
- podnebne spremembe
- turizem
- biotska raznovrstnost
- promet in mobilnost

Samo z inovativnimi idejami in pristopi bo možno obvladati izzive na teh med seboj se prepletajočih medsektorskih tematskih področjih. Pri tem imajo vmesniki med sektorji osrednji pomen. Prednosti Alpske konvencije so v medsektorskem in celostnem pristopu. Zato bi se moralo delo Konvencije nanašati zlasti na celostne pristope k rešitvam. Na vsakem izmed petih tematskih področij so potrebni koncentrirani naporji za udejanjenje skupnih ciljev Alpske konvencije.

Demografske spremembe

Različni razvoji v vedno večji meri spreminjajo demografsko strukturo v območju Alp. Po eni strani

postajo ljudje v povprečju vse starejši, razvoj, ki ga zasledimo v vseh zahodnih industrijskih državah. Po drugi strani pa se nadpovprečno veliko mladih ljudi odseljuje iz podeželskih hribovskih območij, da bi se usposobili v okoliških gospodarskih središčih. Ponavadi ne vračajo več v svoj rodni kraj. Razlog za to odseljevanje pa je, da so ravno visoko kvalificirana delovna mesta v alpskem loku redka. Poleg odseljevanja pa prihaja tudi do doseljevanja novih prebivalcev Alp: Po eni strani so razlog za to mednarodna migracijska gibanja, po drugi strani pa nov stil življenja, bivanja na več lokacijah, torej deli prebivalstva, ki preživljajo svoje življenje delno v mestu, kot tudi na podeželju. Zlasti čas ob koncu tedna koristijo ti prebivalci, ki živijo na več lokacijah, za bivanje v hribovskem območju.

Alpe se trenutno nahajajo v procesu med urbanizacijo in razseljevanjem. Ta razvoj poteka v območju Alp lokalno in regionalno zelo različno. Zato imamo tudi glede demografskih sprememb regionalno zelo različno podobo. To heterogenost je potrebno pri udejanjanju ukrepov na vsak način upoštevati.

Spremenjena demografska struktura v hribovskem območju vpliva na številna področja, kot so storitve, izobraževanje in zdravstvo, mobilnost, trg dela, socialno skrbstvo ali bivanje. Pri bivanju se na primer postavlja vprašanje po novih oblikah stanovanja za starejše osebe. Sočasno pa je temeljnega pomena za delujoče in solidarnostno življenje na vasi tudi ohranitev storitev splošnega pomena. Samo z živahnim življenjem na vasi lahko preprečimo izgubo socialnega kapitala. Z inovativnimi pristopi k rešitvam bi se morali ustrezno in pravočasno odzvati na demografske spremembe. Obstoječe specifične možnosti v alpskem območju bi bilo potrebno krepiti z intenziviranjem regionalnih gospodarskih ciklusov in z vključevanjem



bližnjih alpskih mest, vse to pa v zavesti, da niso odločilni izključno ekonomski kriteriji.

Pri novo doseljenih skupinah prebivalcev pa se postavlja vprašanje po spremenjenih potrebah in novih oblikah rabe oziroma odnosov.

Podnebne spremembe

Alpe so še posebej prizadete zaradi podnebnih sprememb. Strokovnjaki napovedujejo za alpsko območje dvakrat večjo porast temperature kot v svetovnem povprečju. Ranljiv alpski ekosistem se poleg tega zelo občutljivo odziva na segrevanje. Čeprav izgleda, da se podnebnim spremembam danes ne da več izogniti, pa je obvladovanje posledic podnebnih sprememb z omejevanjem in s prilagajanjem ena izmed najnujnejših nalog vsealpskega sodelovanja v naslednjih letih.

Da bi se čim prej in ustrezno odzvali na prihodnji razvoj, je bil na Alpski konferenci v Evianu v letu 2009 sprejet akcijski načrt za podnebje. V njem so opredeljeni cilji za zmanjševanje tveganja in za povečanje sposobnosti prilagajanja. Te cilje bi bilo potrebno v naslednjem času udejanjiti s pomočjo konkretnih ukrepov. Zaradi svoje specifične ranljivosti, Alpe imajo funkcijo naravnega sistema zgodnjega opozarjanja na nevarnost, bi moral alpski prostor v prihodnje prevzeti funkcijo vzorčne regije za prilagajanje posledicam podnebnih sprememb. Pri tem imajo velik pomen izmenjava znanja, izkušenj in predvsem dobrih praks. Nadalje je potrebno posvetiti pozornost razvoju pristopov k inovativnim, medsektorskim in trajnostnim rešitvam za ravnanje s podnebnimi spremembami v hribovskem območju (vzorčni projekti).

Ukrepi prilagajanja morajo iti z roko v roki z ukrepi za varstvo podnebja:

Varstvo podnebja se nanaša na vzroke podnebnih sprememb, torej na emisije toplogrednih plinov in drugih snovi, ki povzročajo globalno segrevanje. Alpski prostor bi morali tudi tukaj umestiti kot vzorčno regijo, s tem da bi aktivno

prispeval k reševanju globalnega problema podnebnih sprememb. Na temelju integralnega usklajevanja različnih sektorskih interesov bi si morali dolgoročneje prizadevati za podnebno nevtralnost ali uresničevanje 2000-vatne družbe. Ukrepi za energetske učinkovitost in spodbujanje obnovljivih virov energije bi se morali v prvi fazi osredotočiti na energetske intenzivne sektorje, kot na primer promet, turizem in naselja. Tako ukrepi prilagajanja, kot tudi ukrepi preprečevanja pa morajo nujno ustrezati kriterijem trajnosti.

Končno pa je potrebno ugotoviti, da podnebne spremembe ne pomenijo samo nevarnosti, temveč nudijo tudi morebitne možnosti za alpsko območje. Zaradi povišanih temperatur se lahko tako pridelujejo novi kmetijski proizvodi v alpskih območjih in povečuje privlačnost poletnega turizma.

Turizem

Alpe so zaradi svojih izredno raznovrstnih možnosti za preživljanje prostega časa, bogastva svojih krajin in raznolikosti svojih okoljskih razmer še vedno eno izmed največjih turističnih in pristočasnih območij v Evropi. Pri tem predstavljata naravna in kulturna dediščina pomembno osnovo. Turizem je torej najpomembnejša gospodarska panoga v alpskem območju. Turistične infrastrukture pa imajo lahko negativne posledice za ekosistem Alp. To velja zlasti za zimski turizem. Tudi individualni turistični promet vodi v alpskih regijah do velike obremenitve zraka in obremenitve zaradi hrupa.

Izziv na področju turizma je uskladitev gospodarskih interesov z okoljskimi in krajinskimi zahtevami ter čim večje izkoriščanje sinergij s hribovskim kmetijstvom. Zato bi bilo potrebno razvijati, spodbujati in udejanjati sonaravne in okolju prijazne turistične ponudbe. Medtem ko bodo številne destinacije zimskega turizma trpele zaradi podnebnih sprememb, pa ima lahko poletni turizem od tega koristi, ker postajajo »letovišča« turistično privlačnejša. Inovativni ukrepi za usmerjanje in



povečevanje raznovrstnosti obstoječe ponudbe so zatorej posebno pomembni. Seveda pa je potrebno paziti, da možno povečanje povpraševanja ne bo negativno vplivalo na naravo, krajino in okolje.

Da bi izboljšali konkurenčno sposobnost turističnih regij, bi bilo potrebno vzpostaviti novo, čezmejno sodelovanje. Turistične ponudbe bi morale pri tem prispevati k regionalnemu razvoju podeželja. Veliko število trajnostnih turističnih ponudb bi bilo potrebno povezati, strukturirati in širiti. Da bi zmanjšali negativne učinke turističnega individualnega prometa, bi bilo potrebno razviti zasnove za usmerjanje obiskovalcev in pripraviti nove ponudbe javnega prevoza za »zadnjo miljo«.

Biotska raznovrstnost

Alpe so pomembna evropska vroča točka biotske raznovrstnosti. Zaradi podnebnih sprememb, intenzivne rabe zemljišč in razpršenosti krajine izginja vedno več vrst iz alpskega območja. Podnebne spremembe so že pripeljale do tega, da se je drevesna meja pomaknila navzgor. Neposredno, pa tudi posredno vplivajo na alpski živalski in rastlinski svet. Za vrste živali in rastlin pomeni segrevanje pogosto, da se njihova območja razširjenosti pomikajo proti severu in na višje lege. S tem se lahko močno spremenijo obstoječi ekosistemi in funkcionalne soodvisnosti. Sočasno se selijo tudi nove vrste v alpsko območje (neobiota), kar ima delno daljnosežne posledice za domače vrste. Pojavljanje tujerodnih vrst je regionalno zelo različno, močnejše opazno je v južnih Alpah. Podnebne spremembe so dejavnik, ki je soodgovoren, da grozi v prihodnje številnih vrstam v alpskem območju izumrtje.

Cilj v naslednjih letih mora biti intenziviranje naporov za ohranitev biotske raznovrstnosti. Zato bi bilo potrebno na novo povezati dragocene življenjske prostore in zavarovati obstoječe koridore. Vzpostavitev in zavarovanje naravnih kori-

dorjev je učinkovito sredstvo za povečanje obstoja raznih vrst v alpskem območju. Obstoječa zavarovana območja bi bilo potrebno ohraniti, ne pa jih zmanjševati v korist izgradnje infrastrukture za turizem in promet.

K ohranitvi biotske raznovrstnosti pomembno prispeva tudi ekstenzivno kmetijstvo. Po eni strani koristijo kmetijske površine številnim vrstam kot življenjski prostor in koridor. Po drugi strani so stare vrste kulturnih rastlin in pasme domačih živali pomemben sestavni del biotske raznovrstnosti. Končno pa je potrebno turizem še močnejše senzibilizirati za veliko vrednost biotske raznovrstnosti.

Promet in mobilnost

Tranzitni in prostočasni promet veljata za glavna povzročitelja hrupa in obremenitve okolja v alpskem območju. Alpe so posebej občutljive za emisije zaradi prometa, kajti topografske (doline v obliki črk V ali U) in podnebne (tendenca k inverzijam v zimi) danosti preprečujejo transport onesnažil iz tega območja. Onesnaženje zraka in obremenitev z ozonom dosemeta v nekaterih dolinah zelo visoke vrednosti. Topografija dolin pa ponekod povečuje zlasti obremenjenost s hrupom. Onesnaženje zraka in obremenitev zaradi hrupa nimata samo negativnega vpliva na okolje, temveč predstavljata tudi tveganje za zdravje prebivalstva. Emisije zaradi prometa pa hkrati prispevajo k podnebnim spremembam.

Prometne infrastrukture sicer povezujejo prostor in so zato zelo pomembne za kakovost življenja prebivalstva. Sočasno pa obremenjujejo in sekajo tudi naselja in krajine. Sodobni stili življenja, kot sta bivanje in delovanje na več lokacijah, zahtevajo danes vedno več mobilnosti, vzporedno s tem pa je prostora vedno manj.

Dolgoročno je potrebno v alpskem območju zagotavljati in izboljševati kakovost življenja za prebivalstvo in naravo. Sem sodi tudi zagotav-



ljanje dostopnosti z učinkovitimi in trajnostnimi prometnimi sistemi ter potrebnimi ustreznimi informacijami za uporabnike. Poleg tega je potrebno obstoječe prometne infrastrukture prilagoditi novim družbenim trendom in okoljskim pogojem, kot so podnebne spremembe. Ravno večja pogostnost naravnih nesreč zaradi podnebnih sprememb kaže na ranljivost prometnih infrastruktur v hribovskih območjih. Njihovo zavarovanje pomeni za družbe višje stroške.

Da bi zmanjšali okoljsko in hrupno obremenitev in zaježili porabo zemljišč, je potrebno razvijati čiste alternative za cestni promet ali jim povečati vrednost. Trajnostne in inovativne zasnove mobilnosti, kot so električna mobilnost ali inteligentne prometne infrastrukture, bi morale postopoma nadomestiti neučinkovite prometne sisteme, ki obremenjujejo okolje. Potrebno je ustvariti vzpodbude, da bi tovorni promet v vse večji meri preusmerili s ceste na železnico. Potrebno bi bilo raziskati vpliv priložnega in tranzitnega prometa na regionalne razvojne potenciale in na to močneje osredotočiti razprave.

